

14 december 1914

Rotterdam – Voor de Belgen.

Het stoomschip Obidense is gisteren uit New York, met voedingsmiddelen voor de Belgen, alhier aangekomen.

Een der verslaggevers van het Handelsblad seint uit Sluis:

Sedert drie weken lagen er te Sluis 1600 zakken bloem ieder van 54 kg, aangekocht door het gemeentebestuur van Oostende. Juist toen de voorraad aankwam, werd de grens hier onherroepelijk gesloten. Het is sedert nog niet mogen gelukken de bloem te verzenden. Met het oog op de grote nood te Oostende heeft men vrijdag geprobeerd de verzending te doen plaats hebben over IJzendijke-Watervliet-Eeklo. Of de bloem echter op de bestemde plaats is aangekomen, kan niet worden gezegd, maar zelfs als de voorraad aankomt zal hij slechts zeer korte tijd duren, daar inmiddels ook in de andere gemeenten aan de kust een totaal gebrek aan bloem is ontstaan.

15 december 1914

De Duitsers in België.

Berlijn, 14 december. Baron von Bissing, de nieuwbenoemde gouverneur-generaal van België, heeft zich als volgt uitgelaten tegen een berichtgever van de Hamburger Correspondent: Orde en rust zal ik handhaven in dit land dat onze troepen tot een basis van hun krijgsverrichtingen is geworden. Ons leger moet weten, dat achter zijn rug orde heerst, opdat het zijn aandacht uitsluitend kan richten op hetgeen voorwaarts ligt.

Ik hoop, in samenwerking met het burgerlijk bestuur, veel voor de economische toestand van het land te kunnen doen.

Toen de keizer mij tot gouverneur-generaal benoemde, heeft hij mij op het hart gedrukt alles te doen om in België de zwakken te helpen en op te richten.

Ter voorkoming van verspieding zijn nieuwe bepalingen omtrent het autoverkeer in België in werking getreden. Voor de streken ten westen der lijn Antwerpen-Brussel-Bergen-Maubeuge wordt, naar men weet, aan burgers in het geheel geen vergunningsbewijs verstrekt. Eveneens worden vergunningen voor onbepaalde duur of route geweigerd. Bovendien wordt met het oog op de benzine- en rubbervoorraden het niet-militaire autoverkeer tot het uiterste beperkt. Vergunningen kunnen verstrekt worden door het Duitse opperbestuur te Brussel, de burgerlijke en militaire gouverneurs, de kommandanturen en de afdelingschefs. Niet alleen de bestuurders, maar ook de inzittenden moeten van vergunningen zijn voorzien. Bovendien moet ieder burgerlijk persoon legitimatiebewijzen bij zich hebben. Deze bepalingen hebben ook betrekking op auto's die geschenken voor de militairen te velde overbrengen.

Vóór 15 december moeten in België alle voorwerpen van koper, tin en lood bij het Duitse bestuur ingeleverd worden.

De directeur-generaal der posterijen en telegrafie maakt bekend:

Dat, met ingang van 16 dezer, door bemiddeling van het Duitse legerbestuur briefkaarten en open brieven, geschreven in de Nederlandse, Duitse, Franse of Vlaamse taal, verzonden kunnen worden naar Oost- en West-Vlaanderen, met uitzondering van het niet door het Duitse leger bezette gedeelte. De stukken zijn te adresseren naar een van de navolgende plaatsen, waar zij van de

legerkommandanturen moeten worden afgehaald, te weten: Aalst, Beernem, Dendermonde, Deinze, Eeklo, Ertvelde, Gent, Geraardsbergen, Kortrijk, Lokeren, St.-Niklaas, Oudenaarde en Tielt. Op stukken voor andere dan de voornoemde plaatsen moet, behalve de plaats van bestemming, ook die worden vermeld waar de naastbijgelegen legerkommandantuur is gevestigd, bij voorbeeld: Grammene bij Deinze. Zijn de stukken niet binnen 10 dagen afgehaald, dan worden zij ter beschikking gesteld van de burgemeester ter plaatse waar de kommandantuur is gevestigd. Op alle adressen moet voorts de aanwijzing: "Via Sas van Gent" worden gesteld. Zowel op de brieven als op de briefkaarten moeten de naam en het adres van de afzender worden vermeld; bij brieven op de achterzijde, bij briefkaarten op de voorzijde in de linker benedenhoek. Mededelingen van militaire of politieke aard zijn niet toegelaten.

De melkboeren te Oostende moeten 10 frank per dag betalen om de melk te mogen verkopen, en ieder, die Oostende even verlaat, moet bij terugkeer 5 frank boete betalen.

Personen, die uit België naar ons land vertrekken, moeten altijd hun goudgeld, soms ook hun zilver, afgeven en ontvangen daarvoor Duits bankpapier. Het is thans op straffe van gefusilleerd te worden verboden geld uit België naar andere landen te verzenden.

Te Brussel.

Aan de Tijd wordt uit Brussel gemeld:

Aan levensmiddelen is hier geen gebrek, maar al meer en meer komt er gebrek aan geld, zodat de steuncomités hoe langer hoe meer werk krijgen. Het steuncomité geeft per dag en per persoon 1 liter soep, een bepaalde hoeveelheid brood, aardappelen en soms

een stukje vlees of spek. De voedingsmiddelen, die uit Amerika komen, worden door de stad aangekocht, waardoor haar schuldenlast natuurlijk zeer verzwaard wordt. Van Brussel gaan de levensmiddelen naar evenredigheid de provincie in, natuurlijk, nadat Brussel voor zichzelf voldoende heeft gehouden. Vandaar dat in sommige plaatsen, vooral plaatsen waar de bevolking gedeeltelijk van de industrie leeft, soms gebrek heerst.

17 december 1914

Uit België. De Gazet van Antwerpen meldt:

Er is sprake van om een bank tot stand te brengen, met als doel, voor zover mogelijk is, de Nationale Bank tijdelijk te vervangen.

Dit ontwerp is men reeds aan het uitvoeren en de bevolking zal de voltooiing van die nuttige instelling met grote vreugde begroeten.

De "Leningskas" die in september jl. was opgericht, zal heel waarschijnlijk ook terug tot stand worden gebracht.

Aldus zullen duizenden mensen uit een benarde toestand gered worden.

De eerste maandelijksse oorlogsschatting van 40 miljoen frank, die België opgelegd is, moet op 10 januari 1915 voldaan zijn. De vertegenwoordigers der verschillende provincies hebben vergunning daarover eenmaal te vergaderen te Brussel. Op die vergadering mag alleen deze oorlogsschatting een punt van behandeling zijn.

Een werklozenvergadering te Antwerpen onder militair toezicht.

Uit Antwerpen wordt aan het Weekblad van de algemene diamantbewerkerbond geschreven:

Door de Antwerpse vakbonden en socialistische partij was van de Duitse overheid de toelating verkregen, om op zondag 13 dezer een vergadering van werklozen te houden, ten einde dezen op de hoogte te brengen van het reeds gedane en nog te verrichten werk tot het verkrijgen van steun.

Sprekers waren L. van Berckelaer en G. Eeckeles; voorzitter was G. Laroche. Op het podium hadden ook een Duitse officier en een gewapende soldaat plaats genomen. De voorwaarden waren: dat er enkel en uitsluitend inlichtingen zouden mogen gegeven worden betreffende de werklozensteun. Er mochten uit de vergadering geen tekenen van goed- of afkeuring gegeven worden en ook geen vragen worden gesteld. Ook was het verboden over de organisatie zelf of over de toekomst ervan te spreken. De vergaderzaal was tot boven toe barstens vol. In de grootste kalmte hoorde massa arbeiders de sprekers aan.

Ook de raad om bij het verlaten der zaal zich onmiddellijk te verspreiden, werd door de werklozen opgevolgd, zodat men hoop heeft, dat voor het houden van meer vergaderingen vergunning zal worden gegeven.

Men deelt ons mee:

In het atheneum en in de staatsmiddelbare scholen (meisjes en jongens) van Mechelen, zijn de lessen sinds enkele dagen herbegonnen.

Men meldt ons:

Van al de goederen, die nog steeds per stoomboot en per schip uit Maastricht in de richting Luik gaan, worden te Petit Lanaye door de Belgische douanebeambten, die thans in Duitse dienst zijn, inkomende rechten geheven. Dit geld wordt door de Duitsers gebruikt om de douanebeambten te betalen, die dan ook niet klagen. Van het overschietende geld worden, naar men ons mededeelde, ook andere Belgische rijksambtenaren betaald.

België en Engeland.

Onze Londense correspondent schreef op 10 dezer (de brief is eerst vannacht in ons bezit gekomen):

Ik sprak gisteren een Brusselaar, die me met het oude verhaal van de Duitse troepen die door Nederlands Limburg zouden zijn getrokken, aankwam. Geloofde hij het? Ik weet niet, of hij in het diepst van zijn hart wel van de onmogelijkheid overtuigd was. In elk geval hadden ettelijke bezoeken aan Holland in de laatste maanden hem geleerd, dat ons volk de Belgen een goed hart toedraagt. Het was min of meer als een uiting van dankbaarheid, dat hij me waarschuwde: "Bij de Belgen die in Holland zijn geweest, mogen misverstand en ontstemming zijn uit de weg geruimd, zij die zijn achtergebleven geloven nog vast in die oude geruchten". Maar wat is daar voorlopig aan te veranderen?

Ik sprak mijn Brusselaar op de tentoonstelling, die hier sinds enige tijd is geopend en die de toestand van België in oorlogstijd moet in beeld brengen. Het zijn meest foto's en proclamaties. Van veel van de bekende stukken van burgemeester Max en van de gouverneurs van Brussel en Antwerpen hangen er exemplaren. Een foto was er van de volgende proclamatie:

“Alle mannen tussen 18 en 45 jaar moeten morgen, dinsdag 6 oktober, zich vervoegen aan het station. Die inwoners mogen niet meer van verblijf veranderen. Hun namen zijn opgegeven aan de militaire overheid. Zij die geen gevolg aan dit bevel geven, zullen worden gevangen genomen en stellen zich bloot aan de kans gefusilleerd te worden”. Dan dit zinnetje: “De gezinnen van de overtreders zullen gevangen worden genomen en hun eigendom vernietigd.” Getekend, te Mont St. Guibert, 5 oktober 1914, Le commandant de la gare Hamich, sergent. Le bourgmestre E. Wautier.

In een glazen kast lagen een aantal van die befaamde tabletjes van gecondenseerde petroleum, die gebruikt wordt om huizen in brand te steken. Het met de cijfers der militaire afdeling gemerkte zakje, waar zij bewaard werden erbij.

18 december 1914

Voor de Belgen.

Het stoomschip Orn, dat heden uit Philadelphia hier is aangekomen, heeft ongeveer 1900 ton voedingsmiddelen voor de Belgen meegebracht. Hieronder zijn 1096 ton meel, 4869 zakken rijst, voorts havermout, geconserveerde groenten, tomaten, melk enz.

19 december 1914

Postverkeer met België.

Behalve met Vlaanderen schijnt ook het postverkeer met de Belgische provincies Namen en Henegouwen, zij het met veel vertraging, hersteld. Verschillende personen hebben van hun familie te Bergen, Namen, Charleroi en omliggende gemeenten

briefkaarten en open brieven ontvangen, welke over Duitsland verzonden waren en voorzien waren van Duitse postzegels met de opdruk: België. Deze correspondentie was gemiddeld 10-12 dagen onderweg. Ook uit Nederland naar genoemde plaatsen verzonden brieven schijnen te zijn aangekomen.

Het verkeer met België.

Men meldt ons uit Maastricht:

Wordt het verkeer met België van de grensplaatsen van Noordbrabant en Zeeland uit hoe langer hoe moeilijker, hier begint het buurtverkeer weer enigszins te herleven. Was tot voor enkele dagen de stoombootdienst de enige verbinding met Luik, thans kan men die plaats ook per tram bereiken, al is het langs een omweg. Volgens een in druk uitgegeven dienstregeling vertrekken hier, behalve op zondag, 4 maal per dag trams naar Tongeren, Bassenge, Glons, Herstal en Rocour, terwijl men in beide laatste plaatsjes elektrische trams naar Luik vindt. Ook kan men tweemaal per dag over Tongeren naar Hasselt en tweemaal naar Maaseik reizen, terwijl elke morgen (behalve op zondag) om zeven uur een tram van de Brusselse Poort af over Tongeren, Sint Truiden, Tienen, Jodoigne naar Brussel vertrekt waar zij te Schaarbeek (Daillyplein) te 14 u 30 westeuropese tijd aankomt. Er wordt van deze trams druk gebruik gemaakt. Daar de circulatie in België niet toegestaan is zonder passen, worden deze meestal van een der grensplaatsen af genomen. Aan het Duitse vice-consulaat staan de mensen lang voor de vastgestelde tijd in groten getale te wachten om passen te halen.

Uit Antwerpen.

Men schrijft ons uit Roosendaal: Uit zeer betrouwbare bron kregen wij heden het bericht, dat de vleesnood te Antwerpen zeer groot is

en de prijzen tot het uiterste zijn gestegen. Men hoopt er, dat Nederlandse vishandelaren grote partijen vis naar Antwerpen zullen verschepen.

Verdachte wegwijzers?

Te Middelburg is in beslag genomen een reclameplaat voor kinawijn, waarop aanwijzingen zouden staan omtrent wegen, geschikt voor militairen. De plaat, afkomstig van een firma te Gent, is naar Den Haag gezonden. In België zouden deze platen in groten getale zijn verspreid.

20 december 1914

Het Antwerps centraal bureel voor inlichtingen aan vluchtelingen te Roosendaal deelt ons mede, dat op het ogenblik hongersnood is ingetreden in de provincies Henegouwen en Luxemburg en dat hongersnood in de overige Belgische provincies niet kan uitblijven.

Uit België. Het Eindhovens Dagblad schrijft:

In de omgeving van Achel heerst als overal elders in België veel werkloosheid. Herhaaldelijk is door de Duitse overheid getracht Belgen in dienst te nemen, door hen op de kruitfabrieken in Kaulille te doen werken. Maar de arbeiders hebben zulks beslist geweigerd. Thans worden zij, die niet in die fabriek willen met straffen bedreigd.

Van bijzondere zijde verneemt De Tijd, dat er te Gent niet minder dan 50.000 werklozen zijn en dat nagenoeg alle bedrijven in de nijvere stad door gebrek aan grondstoffen stilstaan. Er heerst een hoogst geprikkelde stemming.

“Gent heeft geen oorlogsschatting moeten betalen. Gent moet alleen het levensonderhoud en de soldij bekostigen van het verblijvende korps. Nu eens zijn er 2000 soldaten, dan weer 10.000. Gent moet verblijf, eten, drinken en sigaren verschaffen. Nog meer. Gent ligt dicht bij het front: Gent moet dus ook geven wat daar van dienst kan zijn: meel, koffie, onderkleden, verduurzaamde eetwaren enz. nagenoeg zoveel, of wat meer, als langs de andere zijde goedhartige zielen van buiten het land willen aanvoeren.”

Nadat Engelse vliegers bommen hebben geworpen op een benzinedepot, zijn dadelijk meer gijzelaars genomen. “Prof. Vercouillie, die onlangs nog rustig te Leiden was, en gezien zijn ouderdom, zonder achterdocht vertrok naar Gent, heeft nu ook het genoeg met zijn leven verantwoordelijk te blijven voor de eerste de beste dwaze streek van een dronken man of een groepje zwakzinnigen.”

Voor Dendermonde is onverwacht, van Engelse zijde naar men meent, hulp in geld en levensmiddelen opgedaagd. Toch heeft de burgemeester verklaard dat, met de provisies, die tegenwoordig ter zijner beschikking staan, de stad slechts ruim drie weken kan voorleven.

Pater Rutten, de bekende Belgische leider der katholieke sociale beweging zal, naar De Tijd verneemt, in onderhandeling treden met de Engelse, Franse en Belgische regeringen, opdat Dendermonde de meeste steun zal ontvangen, daar het de stad is, die het meest geleden heeft van de oorlog.

Om de herhaling van reeds voorgevallen ongelukken door muurstortingen van de geruïneerde huizen te vermijden, doen de Duitsers al de bouwvallige muren omverwerpen.

Een fabrikant bij Lebbeke, een dorp uit de omtrek van Dendermonde, heeft medegedeeld dat de Duitsers beloofd hebben hem in de mogelijkheid te stellen, het werk te hervatten in zijn half verwoeste fabriek, maar dat alle producten uitsluitend voor de invoer in Duitsland zullen bestemd zijn. Fabrikanten uit andere steden van België doen verklaringen in gelijke geest.

21 december 1914

Rotterdam. Voor de Belgen. Het stoomschip Memento is uit Londen hier aangekomen met voedingsmiddelen voor de Belgen.

De prijzen der levensmiddelen in Antwerpen zijn volgens de Deutsche Koerier bij vroeger vergeleken geenszins bovenmatig hoog. Enkele artikelen zijn natuurlijk in prijs gestegen, maar toch binnen bescheiden grenzen. Een kilo brood, die vroeger 30 centiemen kostte, kost nu 35 centiemen. De suiker is van 70 centiemen per kilo tot 85 centiemen gestegen, de prijs van het zout van 20 tot 40 centiemen. Belangrijk duurder geworden is de boter. Vroeger kostte deze tussen 2,60 en 2,80 frank, nu 3,50 frank per kilo. De petroleum die vroeger 18 centiemen de liter kostte, kost nu 45 centiemen. Een pak lucifers is van 10 naar 20 centiemen gestegen. Het vlees is niet duurder geworden, zelfs in prijs gedaald. Rund- en varkensvlees, vroeger 2,20 frank, kan men nu overal voor 2 frank krijgen. Slechts de prijs van kalfsvlees is gestegen en wel van 2 frank per kilo naar 2,20 tot 2,30 frank. De prijs van steenkolen was in de eerste tijd in Antwerpen buitengewoon gestegen. Sedert enige tijd is deze weer sterk aan het dalen en het is te verwachten, dat de kolen nog veel goedkoper zullen worden. Groenten en vruchten zijn buitengewoon goedkoop. Voor 20 tot 25 centiemen koopt men twee pond mooie appels en de heerlijke Brusselse druiven zijn in Antwerpen voor 80 centiemen per kilo te koop.

De Duitsers in België.

Brussel, 20 december. De landdagen der negen Belgische provincies hebben in de gisteren gehouden vergadering besloten om de door het Duitse opperbestuur aan de bevolking van België voor de duur van een jaar opgelegde oorlogsbijdrage van 480 miljoen frank, die in maandelijkse termijnen moet worden betaald, door de uitgifte van schatkistbiljetten door de negen provincies gewaarborgd, bijeen te brengen.

De schatkistbiljetten zullen door een bankconsortium, aan het hoofd waarvan de Belgische Société Générale staat, worden overgenomen.

De gouverneur-generaal heeft de verklaring afgelegd dat bij nauwgezette betaling der maandelijkse termijnen de opvorderingen met gereed geld zullen worden betaald.

Rotterdam – Voor de Belgen.

Het stoomschip Doria is gisteren van Halifax alhier aangekomen met een lading, bestemd voor de Belgen. Dit is de tweede zending, die de bewoners van Nieuw-Schotland geschonken hebben. De lading bevat o.m. 600 ton kleding, 800 ton meel, 900 ton aardappelen, voorts schoenen, grote partijen conserven, stokvis, zoute vis, enz., samen 2500 ton.

De lading van het stoomschip Memento, dat gisteren uit Londen is aangekomen, bestond hoofdzakelijk uit 1134 ton rijst, bonen en erwten, eveneens bestemd voor de Belgen.

In De Tijd vinden wij de vertaling van een brief van de paus aan kardinaal Mercier. De paus spreekt van zijn “diepe deernis”, bij het

zien hoe zijn “zo geliefde Belgische volk ten gevolge van een allerbloedigste en rampspoedigste oorlog tot een inderdaad betreurenswaardige toestand is vervallen.” Hij bidt om een spoedig einde van deze oorlog, waarin hij intussen uit alle kracht “de diepe ellende” tracht te lenigen.

“Alleraangenaamst was het ons dus”, zo gaat de paus voort, “en door ons met een openlijke blijk van ingenomenheid vereerd, dat onze geliefde zoon, kardinaal von Hartmann, aartsbisschop van Keulen, het verzoek indiende, om alle, zowel Franse als Belgische krijgsgevangen priesters, die in Duitsland verblijven, als officieren te behandelen.

“Wat nu echter vooral België betreft, vernamen wij voor enkele dagen, dat de gelovigen van die nationaliteit te midden van zo grote beroering niet ophouden hun vrome ogen en harten op ons te richten, en, ofschoon door rampen overstelpt, zich hebben voorgenomen tot verlichting der noden van de H. Stoel, gelijk in vorige jaren zo ook in de schrikkelijke tijdsomstandigheden, de Sint Pieterspenning bijeen te brengen. Wij bewonderen wij uitnemend bewijs van liefde en verknochtheid voor ons ten hoogste, en wij bejegenen het met welverdiende welwillendheid en dankbaarheid.

“Maar de zware en moeitevolle omstandigheden beschouwend, waarin onze beminde zonen zo ongelukkig verkeren, konden wij er in het geheel niet toe besluiten om aan hun aanbod, hoe edelaardig ook, gehoor te geven. De bijdragen echter, zo er iets bijeen gebracht zou kunnen worden, willen wij, gebruikt te zien worden om de nood te lenigen van het Belgische volk, dat evenzeer erbarming verdient, als eerbied om zijn adel en godsdienstige gezindheid.”

22 december 1914

Rotterdam – Voor het Belgische Rode Kruis.

De gebroeders E. I. I. Kesner, tijdelijk hier ter stede vertoevende, verkopen foto's, die de verwoeste steden Leuven en Dinant voorstellen. De opbrengst komt het Belgische Rode Kruis ten goede.

Uit België.

Brussel, 21 december. Omtrent de getroffen regeling nopens de oorlogsbijdragen in België kan o.a. worden medegedeeld:

De besluiten van de landdagen der negen provincies om de jaarlijkse bijdrage van 480 miljoen frank, door de gouverneur-generaal aan de uitgifte van schatkistbiljetten op te brengen, hebben een reeks belangrijke vraagstukken opgelost. Tot dusver waren de schattingen aan enkele steden opgelegd, terwijl het welvarende platteland daarvan verschoond was gebleven. De weg van een staatslening of uitgifte van schatkistbiljetten door het land België wilde het Duitse bestuur reeds uit overwegingen, op het volkenrecht gegrond, niet inslaan. Daarom werd de weg gekozen, een oorlogsbijdrage op te leggen aan de negen provincies en ze voor het opbrengen van het bedrag gemeenschappelijk aansprakelijk te stellen. Bij de besprekingen met vertegenwoordigers van gedeputeerde staten der provincies bleek kun tegemoetkomende houding en zelfs een zekere geneigdheid tot zakelijke medewerking. Zij juichten het blijkbaar toe dat aan het land voorlopig een belasting bespaard blijft en de dekking der schatkistbiljetten wordt overgedragen naar vrede-tijd.

De opvorderingen, tot dusverre met bons betaald, zullen thans met gered geld worden voldaan.

Het stemt tot voldoening dat het gelukt is, midden in de oorlog de landdagen in de negen provincies bijeen te roepen en hen te bewegen tot aanneming van het voorstel der Duitse regering.

De wijze, waarop de vraagstukken voor de oorlogsbijdrage en de opvorderingen zijn opgelost, doet tegelijk recht aan de eisen van de overwinnaar en aan het vermogen van het land om de oorlogsbijdrage op te brengen. Daardoor is in de moeilijke economische omstandigheden van België de nodige orde gebracht.

Dagboek van de oorlog (Karel Van de Woestijne).

Brussel, 25 november.

In geen acht dagen heb ik nog in dit dagboek geschreven: acht dagen die ik in Holland heb doorgebracht. Wat ik er ben gaan doen? Ach, niet veel: alleen wat herinneringen opfrissen; mij gaan verzekeren dat sommige verbeeldingen van thans wel degelijk berusten op werkelijkheden, die voor ons tot het verleden behoren.

En nu kan ik aan mijn Belgische lezers mededelen: stel u dat eens voor, in Holland kan men zich van bij de grens oefenen in het opzenden van een telegram. Op afstanden, die met het blote oog onberekenbaar zijn, kan men er in betrekking komen met telefoonjuffrouwen. Had ik van Antwerpen tot in Roosendaal anderhalf uur met bevroren voeten Siberische ondervindingen opgedaan: het Hollandse grondgebied bezorgde mij onverwijd een zorgvuldig verwarmde spoorwegcoupé. Ik was nauwelijks aangekomen, of ik kon een brief posten, een gesloten brief nogal, naar een verafgelegen werelddeel, waar hij vermoedelijk vlugger aankomt dan een bericht, dat ik van Brussel naar Brussel zou hebben verzonden. En er was ook, innigste herinnering aan het meest gemiste comfort, er was dat, wanneer ik met de "neutral"-

trein voorbij zeker schildwachthuisje reed, waar een Nederlandse vlag aan wapperde, ik daar het onzichtbaar astrale lichaam zag te staan van een kamerknecht, die mij een jasje van vóór jaren, toen ik nog zo mager was (ik ben in de laatste tijd veel verdikt) en dat ik sedert een paar maanden, bij gebrek aan beter, weer dragen moest, kwam ontknopen en uittrekken, hetgeen ineens mijn hart en overig ingewand van een danige beklemming mocht bevrijden.

Ik trof in Holland nog andere souvenirs aan van mijn zeer gevuld verleden: zo mocht ik er onder meer een strikje van Weense dames ondervinden: een geneugte die wij, in haar mij wat pijnlijk aandoende, voor sommigen echter hoogst verlokkelijk morbidezza, tegenwoordig in Brussel missen. Zand echter over deze blanke verschijningen. Want daar waren in Holland mensen, Vlaamse en Hollandse, waar mijn hart nog vol van is, als ik er aan denk, oneindig meer dan van "Dichter und Bauer"-krassende Wienerkapellen ...

Weer iets dat de oorlog in ons tot hogere en diepere bloei zou ontwikkelen; het waardebegrip der vriendschap. Wij kennen nu vaderlandsliefde en de betekenis van onafhankelijkheid, beschouwd als collectief gevoel. De haast psychische gewaarwording der samenhorigheid, de ontreddering vooral die onze secure zelfgenoegzaamheid onderging, verhoogden, verruimden ineens de zin der vriendschap. Nooit meer dan in Holland zou ik dit met een oneindige vreugde, als bij een verlossing, bevroeden.

Vlaamse vrienden, van wiens lot men zo goed als niets wist, buiten het vaderland terug te vinden: het opent schatkamers van gelegenheid. Of de eigen geboortegrond, de gemeenschappelijke geboortegrond ineens verplaatst was geworden in veiliger, vrijer oorden, vindt men elkaar terug met de wederzijds aangedragen

weelde van al wat ons binden kan, gezuiverd van al wat kon scheiden. Het is als een verzoening na een geschil dat nooit heeft bestaan, maar dat, vanwege een vertroeteld egoïsme, steeds scheen te dreigen. En dan, wij voelen, daar op vreemde bodem, wat wij, onafscheidbaar van ons, meedragen uit het vaderland. Want: niet allen weten het, maar allen lopen, als Uilenspiegel, met aarde van de geboortegrond in hun schoenen.

Op vreemde bodem. Is Holland dan wel vreemde bodem? Staatkundig: ja. Maar hoe heb ik in mijn bonzend hart ervaren, dat ik weet niet welk atavisme, ik weet niet welke verwantschap, waar de taalgemeenschap maar een deel van is, mij bond aan die mensen, die voor onze landgenoten zo enorm veel hebben gedaan, met toch nog iets anders dan het plichtsbefef van een naburig land, iets meer dan de theoretische naastenliefde, die in de praktijk anders nogal gemakkelijk in het licht der eigen belangen verduistert. Een zekere “pudeur” weerhoudt mij, van Belgische erkentelijkheid te spreken: men maakt soms schulden, waarvan men weet dat men ze nooit zal kunnen betalen en die langs uw leven lopen als een weldoende vermaning. Maar dit kan ik toch zeggen, niet alleen om de innig warme ontvangst, die ik van mijn eigen Hollandse vrienden genoot, daar hebben ze mij al lang aan gewoon gemaakt!, maar van de bejegening, waar mijn landgenoten, zo Walen als Vlamingen, zich benoorden de Moerdijk in mochten verheugen; dat de leuze van “Noorderbroeders” voortaan niet louter nog congressengrootspraak is ...

Weer naar huis terug, eerst per spoor tot in Antwerpen, daarna op een karretje naar Brussel.

In de trein, duizenden die naar Antwerpen terug gaan wonen. Het nazien der passen wordt er niet makkelijker op. Onder die menigte

zijn er velen, die nog geen Duits soldaat van heel de tijd dat de oorlog duurt gezien hebben, en ze nu gaan bekijken met iets als verbijsterde nieuwsgierigheid. Een dame, die slechts enige dagen in Holland geweest was, en dus heel goed weet hoe de onderscheiden Duitse uniformen er uitzien, barst in tranen los als wij over de grens rijden ...

Het karretje, dat zich noemt: "train-bloc Anvers-Bruxelles. Chauffage central".

Wij zitten onder een huifje, de voeten in het stro, dat de beloofde verwarming uitmaakt, en zijn rol uitnemend vervult. Het is een zachte, zachte middag. Komt de lollige drukte van het echt Brusselse gezelschap de teder weemoedige stemming breken, het tochtje is mij niet onaangenaam langs die brede steenweg, waarvan alle bomen tot stompjes zijn afgezaagd, en die te breder uitzicht geeft op de naakte, maar nog groene vlakten. Wij naderen Walem. Hoog bovenop de regelmatige karteling van het bolwerk, het zwarte silhouet van een soldaat. Beneden de wriemeling van andere soldaten, volop aan het werk. Eindelijk de afzichtelijk geteisterde dorpsstraat, waar alleen nog enkele muren recht staan ...

Landschappen van het ogenblik: velden van prikkeldraad; plantages van afgehakte sparretjes. Ik heb ineens het visioen: duizenden zwarte armen met gebalde vuisten, die uit de grond opsteken ...

Bij valavond rijden wij Mechelen binnen. St.-Rombaut heb ik nooit zo grandioos gezien, zo tragisch krachtig, met de reuzig sterke, van kartetsschroot bekette en doorpakte toren, met die diepe, ronde wonden, die de houwitsers boorden, en al de ramen wijde gaten. St.-Rombaut is geen blijde kerk meer, als nog kort geleden. Maar is

mij thans liever dan ooit. En was het mij te doen, ik zou er zeer zeker te gepaster ure zo weinig mogelijk aan restaureren.

De nacht is ingetreden, en de koude, als wij rijden door Eppegem, of wat er van overschiet. Een laatste schildwacht aan de ingang van Vilvoorde, en een laatste onderzoek naar de passen. Wij zijn weldra te Brussel, en rond de familiehaard.

Vertellen, vertellen, tot er gescheiden wordt. Een onbekende komt mij de plotse dood melden van mijn vriend Lodewijk de Raet, de Vlaamse economist: het eerste nieuws bij de terugkomst in het vaderland.

29 november.

Wij hebben onze arme De Raet begraven. Al wie naam heeft in ons Vlaams wereldje, was daar. Wat zijn vele van die mensen naar het uitzicht veranderd! Geslagen door de ernst der gebeurtenissen; geschokt door het afsterven van deze, die voor na de oplossing onontbeerlijk werd geacht tot bepaling van noden en mogelijkheden - Lodewijk de Raet was de eerste, na Vermeylen, om een romantische en politieke Vlaamse beweging te voeren tot een werkelijkheid, die overeenstemde met het gehele, ook economische wezen van ons volk - zagen wij een der sterkste zuilen wegvallen, waar zij een kammervolle toekomst op te rusten wisten. Een toekomst, die veel moed en veel opoffering, veel liefde en veel kennis zal eisen. Van De Raet werd veel verwacht: deze tengere was de best gewapende, deze schuchtere was de minst verschrokkene, deze bescheidene was de meest beslagene. Nu volgden wij zijn overschot met vertrokken, met groen gelaat. Want wij waren aangeslagen door een loens vale, vals witte hemel, waar sneeuw uit dreigde. En bij dat dreigement van oneindige sneeuw; langs de

oneindig trage baan naar het kerkhof; achter het log stomme lichaam van deze, die wij om de fijnheid en de diepte van zijn geest en de oprechtheid van zijn vriendschap hadden bemind: een gevoel van inkrimping, neen, van nauwelijks bewuste wezenloosheid, als aangezogen door luie afgronden, zonder enig verweer, zonder enig verlangen ...

Terug in de stad, in de blijheid der straatverlichting, onder de drukte van huismoeders die in de bazars Sinterklaas zijn gaan spreken. Ook in ons komt wat leven, al wijkt de weemoed nauwelijks. Als iedereen slenter ik. En volg twee dikke, reeds bejaarde Duitse soldaten, die lang staan dubben voor een speelgoedwinkel, eindelijk links binnengaan, en weldra elk met een goedkoop poppetje tussen de logge vingers staan, dat ze onhandig strelen over de porseleinen wangen ...

1 december.

Er komt, er is verandering.

Er is eerst, dat veldmaarschalk von der Goltz, die sedert 4 september tot op heden als gouverneur-generaal over België geregeerd had, opgeëist wordt door de Turken, welke hij indertijd heeft gedrield. Hij wordt vervangen door baron von Bissing. Van baron von der Goltz werd herhaaldelijk in Brussel gezegd, dat hij zelfmoord gepleegd had, een enkele maal dat hij bij een bezoek aan het front ernstig werd gekwetst. De Brusselaars geloofden het niet: telkens zagen zij, vooral na elke zelfmoord, een aantal aanplakbiljetten waaronder zijn naam stond. Zij leidden er uit af, dat hij nog in leven was. Nu hij vertrokken is merkt men nog altijd, dat hij hier is geweest: proclamaties, die een aantal dagen geleden door hem ondertekend werden, worden eerst nu uitgeplakt.

Daaruit leren wij, dat in het bezette deel van België, Duitsland, Oostenrijk en de Ottomaanse staten niet meer beschouwd mogen worden als vreemde of vijandelijke volkeren. Daarentegen mogen wij geen geld meer sturen naar Rusland noch Finland. Terwijl een bijzonder daartoe belast commissaris met het nodig geoordeeld personeel toezicht zal houden over de banken, over deze vooral die bijhuizen zijn van of bijhuizen zouden hebben in oorlogvoerende landen. De afkondiging van deze maatregelen is de eerste zorg van baron von Bissing geweest. Het is het enige wat vooralsnog over hem kan worden aangekondigd. Hijzelf heeft ons trouwens zijn aanstelling nog niet gemeld.

Andere persoonsverwisseling: in de plaats van Freiherr von Lüttwitz zal voortaan als militair commandant van Brussel Freiherr von Kräwel optreden. Deze laatste laat het ons weten met beknoptheid, in een minimum van woorden. Hij is nauwelijks aangesteld, of op de muren staan, ten behoeve der Duitse troepen, allerlei aanwijzingen uitgeplakt: “zur Tankstelle”, “nach Nivelles”, naar allerlei andere plaatsen en steden nog. Het publiek wordt “zur Passzentrale” gewezen ... waar het haast onmogelijk wordt, nog een pas te bemachtigen. De auto's vernemen, dat zij in de stad niet meer dan twintig kilometer per uur mogen doen: een maatregel die toe te juichen valt en er dringend nodig was ...

Verder wordt in de stedelijke Warande - zonder dat generaal von Kräwel er schuld aan draagt: men was er al mee begonnen toen hij nog niet te Brussel was - het begraasde middendeel van het gaanpad dat tussen geschoren lindekens, vlak voor de ministeries ligt, geplaveid en tot chaussée gemaakt.

Waar de nieuwe militaire bevelvoerder vermoedelijk wel de hand zal in hebben gehad, zij het dan ook maar als uitvoerende macht:

aan het gevangen nemen van de Engelse onderdanen, die nog in Brussel verbleven, en nu, naar men zegt (ik heb het niet gezien), geïnterneerd zitten in de militaire school.

Ziedaar een handvol officieel nieuws, of haast officieel. Officieel ook, maar uitgaande van het bestuur der voorstad Elsene, is de oproep aan de mannelijke bevolking tot het uitmaken van een burgerpolitie. Zulke politie bestaat weliswaar, en in heel de Brusselse agglomeratie. Zij bestaat echter uitsluitend uit vrijwilligers, en onder die vrijwilligers zijn er zelfs zoveel die tot de wereld der schouwburgen behoren, dat zij zich met enkele vrouwelijke ambtgenoten verenigd hebben tot het geven van een liefdadigheidsvoorstelling. Zo werd ik ook dezer dagen tot de orde teruggeroepen door een bijzonder welluidende tenorstem: die van Dognies, uit de Muntschouwburg, dewelke mijn verstrooidheid belette, over het stationsplein en op de bajonet van steeds mogelijke Duitse polizei te lopen (al ziet deze laatste er haast even vredelievend als de twee andere soorten politie uit: de burgerlijke en de stedelijke, die trouwens eveneens civiel is (neem mij niet kwalijk). De burgerpolitie, door Elsene ontworpen, onderscheidt zich nu van de vroeger reeds aangestelde, dat zij geen vrijwillige, maar verplichte dienst zal doen. Op zekere leeftijd zal elk beschikbaar manspersoon op gegeven uren en naar beurt met deftige stap en waakzaam oog, twee aan twee, over straat wandelen. En wie er geen lust toe gevoelt, kan zich afkopen door het betalen van een drie frank grote maandelijkse belasting.

Ik weet niet of ik de oproepende circulaire geheel naar de geest weergeef: ik woon een heel eind van Elsene af, en ben er, hoe plichtsbewust ook, niet kwaad om. Ik weet alleen, dat zij velen ontstemt, die er de wettelijkheid van betwisten. In hoeverre kan

echter nog van wettelijkheid in oorlogstijd gesproken? Dit laatste diende in de eerste plaats uitgemaakt, geloof ik ...

Naast nieuwe politie: nieuwe soldaten, en daaronder de vreemdste. Er zijn er witte, met een zilveren scherm en hoge laarzen. Andere lopen met breedgerande, grijze flambards, die paars omzoomd, aan één zijde zijn opgestoken. En er zijn er weer, die men al heel lang kent, maar die men in de twee laatste maanden niet meer zag: dezen die de pinhelm dragen, en de eerste dagen, die schrikanjagende van de aanvankelijke bezetting, oproepen ...

3 december.

Het werk der Volkssoep, dat zoveel verborgen armoede onthulde, (gisteravond zag ik een oud boekhouder, een grijsaard, met zijn kannetje onder zijn overjas naar het uitdelingslokaal van zijn wijk gaan), en aan de werkloosheid ook wel enige schuld heeft, wordt geregeld en ongestoord voortgezet, al gaat men, naar wordt gezegd, gebrek aan geld lijden. De winter dwong tot in het leven roepen van een ander werk: dat der kleding. De dames, die in de verschillende wijken en voorsteden zich met inzamelingen voor de soep belastten, doen het nu voor de kleding. Hun taak is driedubbel: geld ophalen, de behoeftigen opzoeken, en de kleren uitdelen. Ik weet uit goede bron dat het eerste zeer ondankbaar is. Men is te Brussel lang niet zo goedgeefs meer als bij de aanvang van de oorlog, wat goed te begrijpen is, waar ik grooteigenaars ken, die hun inkomsten zozeer zagen verminderen dat zij op hun goederen hypotheeken zoeken ... en niet vinden. Het tweede leidt tot de ontdekking van ongelooflijke ellende. Het derde, het prachtig ingerichte, waar ik nader, na persoonlijk onderzoek, op terugkom, loont de genomen moeite: zullen er geen kolen zijn, dan toch warme kleren en een warme deken op de strozak. En er is dan ook

de troost, dat, eenmaal iedereen geriefd - en de verdeling geschiedt met een orde, die de geruststelling over de spoed hiervan inhoudt - alle verdere omhalingen weer voor de soep zullen kunnen worden aangewend, die immers tot een nog niet te berekenen toekomst zal dienen uitgereikt.

Het pijnlijkste van het werk, door de dames uitgeoefend: het bezoek ten huize. Omdat het ook zoveel morele, onherstelbare miserie openbaart, waar niet aan te verhelpen valt. Men vertelde mij: bezoek werd gebracht aan een teringlijdend man, die op zijn stoel zat te bibberen. Men kent de levensdrift van teringlijders: deze was door de armoede geheel geknakt. En toen men hem vroeg: "Wat doet gij om uw tijd door te brengen?", dan antwoordde hij, moedeloos, en met grondeloze weemoed: "Och, rochelen, nietwaar?" ...

6 december.

Ik heb mijn zoontje voor zijn Sinterklaas naar de schouwburg geleid.

Want wij hebben een schouwburg; geen variétés ditmaal (ik vertelde u, geloof ik, dat wij er een hebben sedert maanden al, en waar men zelfs een revue uitvoert), een heuse schouwburg, en een Vlaamse nogal. De artiesten van het gewone Vlaamse gezelschap te Brussel hebben zich tot een "Volksschouwburg" verenigd. Zij spelen geregeld twee dagen in de week, liefst populaire, en Vlaamse stukken. "Roze Kate" van Nestor de Tière, was het eerst aan de beurt. Als tweede drama koos men "Genoveva van Brabant", door Gust de Lattin. En in de gegeven omstandigheden is dat nog zo kwaad niet. De tot op heden uitgevoerde blijspelen kwamen uit ... het Duitse repertorium: eerst "Robert en Bertrand", waarna "Onze Don Juan's". Beide stukken terdege vervlaamst en zelfs verbrusseld.

En het publiek van de engelenbak, zelfs dat van de meer burgerlijke parterre, vindt er geen gaten in, is niet weinig tevreden zich weer aan deze retorica, soelaas, na de arbeidsweek, van vroegere zondagen, te mogen laven. Trouwens, de liefdadigheid wordt niet vergeten: de brave acteurs kennen beter dan wie de mildhartigheid van hun braaf publiek; de deftige werklui die het gros van de gewone bezoekers der Vlaamse schouwburgen uitmaken, die zoveel van draken houden juist omdat zij zo'n eerlijk en zuiver hart hebben, zijn vrijgeviger dan menige Brusselse miljonair. Toen enige dagen geleden, na een korte toespraak van de regisseur, een omhaling werd gedaan ten behoeve van de Belgische vluchtelingen in Nederland, bracht die wel geen schatten op, maar ik ben overtuigd dat die nederige gave heel wat vreugde zal baren, omdat zij uit zoveel goede harten kwam ...

Ik ben dus met mijn zoontje "Robert en Bertrand" gaan zien, niet in de vernieuwde Heyermanslezing, maar in de oude, voor de gelegenheid nog wat verhaspelde en verhakkelde versie uit mijn kinderjaren. Ik geloof wel dat het mijn eerste toneelherinnering is; het was ook het eerste stuk van mijn zoon. Na het eerste bedrijf zegde hij mij: "Mag ik ieder jaar eens mee?". Na het tweede bedrijf vroeg hij al: "Mag ik om de zes maanden eens meekomen?"

Ikzelf ... Och, ikzelf en mijn kindherinneringen zijn hierbij van weinig belang. Als documentaire bijzonderheid wil ik alleen hier melden, dat ik de bariton Roosen, thans bestuurder van de Haagse opera, te Gent in de rol van schildwacht (eerste bedrijf) heb weten debiteren. En verder ... Er hebben vanmiddag in mij zulke vreemde opwellingen aan kinderlijke nieuwsgierigheden en angsten, verlangens en bange verwachtingen, door het herzien, na haast dertig jaar, van die oude, voze "Robert en Bertrand" gevoerd en als vreemde waterbellen op dode vijvers geleefd, dat ik werkelijk blij

was, bij afloop er uit te zijn. Te meer dat ik al de tijd met de vrees had gezeten: "Er moest nu eens iets gebeuren, terwijl ik rustig in deze loge zit ..."

Er waren nogal wat Duitse soldaten in de zaal. Hoe hebben zij hun hart opgehaald aan de Duitse volksliederen die in het stuk verwerkt zijn! ...

Wij hebben het overzicht van het Amerikaanse hulpcomité voor België, over de week, eindigend 9 december, ontvangen. Er zijn in die week uit Rotterdam 4964 ton (van 2240 pond) tarwe en 63 colli kleren en andere artikelen naar België gezonden. Met de voorafgaande zendingen mee 34.195 ton levensmiddelen en 495 colli kleren en andere artikelen. Uit de rekening en verantwoording lopende van 22 oktober tot 12 december blijkt, dat er een kas- en banksaldo is van 1.204.727 pond. Het comité schat de uitstaande vorderingen voor inkopen en vrachten op 1.400.000 pond. Er worden nog 23 schepen met levensmiddelen uit Amerika hier verwacht tussen heden en 19 maart.

Volgens de Antwerpse tijdingen heerst grote ontevredenheid onder het Belgisch staatsspoorwegpersoneel dat, ten getale van omtrent drieduizend man, in Antwerpen en het omliggende verblijft. Sedert 30 september II. Worden die mensen inzake uitbetalingen van maandwedde, premies, verschuldigde kledingsgelden, eenvoudig ... vergeten! Is zulks, vraagt het blad, uitwerksel der hatelijke aanvallen der "Métropole" van Londen en dergelijke in het buitenland verschijnende vaderlandslievende (?) kranten.

Men zou het haast moeten geloven, wanneer men nagaat, dat het in Holland en Engeland uitgeweken personeel, welk dan nog voor

de $\frac{3}{4}$ op kosten van openbare ondersteuningscomités geherbergd en gevoed wordt, reeds weken geleden ten volle werd uitbetaald.

Een zonderling stelsel van twee maten en gewichten voorwaar, dat de Antwerpse verstotelingen zo licht niet zullen vergeten, zomin als de lieve welwillendheden der Londense "Métropole".

Intussen verwacht het personeel hier het laatste woord vanwege de Antwerpse minister Segers, met de hoop dat deze wel de nodige maatregelen zal weten te treffen.

In de Düsseldorfer General Anzeiger vinden wij de volgende mededelingen over de afsluiting der Nederlands-Belgische grens door het Duitse bestuur:

Het verkeer over de Belgische grenzen is tot het noodzakelijke beperkt. De Duitse regering heeft tot dusver ervaringen opgedaan, die deze beperking nodig maken. Reeds de omstandigheid dat zeer vele Belgen en met name rijke burgers, België hebben verlaten en naar Engeland zijn getrokken, maakt het begrijpelijk dat deze mensen met hun in het land gebleven verwanten graag willen corresponderen. Daar echter postverkeer tussen België en Engeland uitgesloten is, bediende men zich tot nu toe van adressen in Nederland, waarvandaan dan de brieven bezorgd worden. Nu is gebleken dat zeer vele van deze brieven mededelingen bevatten die, bewust of onbewust, gegevens voor de tegenstanders van Duitsland inhielden. Dit moest met alle kracht worden tegengegaan.

Het blad herinnert dan dat het postverkeer uit België met het buitenland (behalve met Duitsland) verboden is en dat brieven of pakketten voor Duitsland slechts in Brussel en Verviers op de post gedaan kunnen worden. Ook het autoverkeer is aan scherpe

bepalingen onderworpen en passen naar Nederland worden niet meer uitgereikt. Dit alles om bovenbedoelde correspondentie, die het Duitse bestuur aan spionage deed denken, te beletten.

Voor het verkeer blijft dus alleen de Duits-Belgische grens open. Passierscheine worden alleen aan Duitsers en aan onderdanen van rijken, die met Duitsland in oorlog zijn, uitgereikt, als het doel der reis voldoende duidelijk kan worden gemaakt. Zo mogen bv. vrouwen, wiens mannen als officieren of soldaten zich bij hun troepen bevinden, hen niet bezoeken, tenzij de mannen zwaar ziek of gewond zijn. Belgische vrouwen mogen hun mannen, die in Duitsland gevangen zijn, evenmin bezoeken.

Aan onderdanen van vijandelijke staten worden geen passen uitgereikt, evenmin aan Duitsers, die naar vijandelijk gebied willen gaan.

Uit Gent wordt op 20 dezer aan De Tijd gemeld:

De nood te Gent is thans schrikbarend. Intussen worden dagelijks de rekvisities groter. Op de markten op woensdag en vrijdag halen de Duitsers de beste beesten weg en die worden naar Duitsland gevoerd. Betaling geschiedt met papieren bons, waarvoor de gemeente goed is. Dezer dagen kwamen soldaten ook weer met een hele lijst bij de socialistische coöperatie. De bekende volksvertegenwoordiger Anseele werd kwaad van ergernis en begon de posten te schrappen, die hem onredelijk voorkwamen. Een ogenblik later kwam een officier met de nodige manschappen en beduidde Anseele, dat hij ook die geschrapte posten te leveren had en hij gevangen genomen zou worden als hij nog eens zo brutaal was, veranderingen in hun lijsten aan te brengen. De nood

aan brandstof doet zich natuurlijk ook onder de Duitse militairen gevoelen, maar die weten er wel raad op.

Alle houten betimmeringen van de annexen van het Palace Hotel worden op het ogenblik weggebroken en tot brandhout verwerkt. In de winkels van Gent is geen enkele kachel of fornuis meer te krijgen. Alles is opgeëist en naar de loopgraven vervoerd. De paarden gaan eveneens in lange rijen weg en zelfs kalk wordt overal opgevorderd. De onbewoonde huizen worden leeggehaald door het Bureau des Réquisitions onder toezicht van Duitse militairen. De viceconsulaten worden niet ontzien.

Verscheidene Duitsers, die vroeger uit België gevlucht waren, zijn thans teruggekeerd en eisen schadevergoeding van de gemeente. De commandant ondersteunt deze eisen en dwingt de gemeente tot betaling.

Eigenaardig zijn de maatregelen die de Duitsers nemen ter viering van het aanstaande kerstfeest, dat wel "waardig" schijnt te worden. Zo is bv. bekend gemaakt, dat alle cafés de 24e dezer de gehele nacht mogen open blijven.

De gemeente moet zorg dragen voor de verrassingen der Duitse soldaten en hiertoe zijn opgeëist een miljoen sigaren, een miljoen sigaretten, en 40.000 kilo tabak. Op de voorraden in de grote wijnkelders is beslag gelegd, eveneens voor kerstmis, en de eigenaars mogen er zelf, zonder toestemming der Duitse overheid, geen fles van gebruiken. Bij een distillateur kwamen soldaten met een geschreven aanvraag van 800 flessen cognac.

De man keek eens ongelovig naar het papiertje en stuurde de soldaten terug om te laten vragen of het geen vergissing was. Zij kwamen terug met een biljet voor ... 1600 flessen.

In een instrumentenwinkel is voor 12.000 gulden aan instrumenten ter opluistering van het kerstfeest opgeëist. De stad moet ook zorgen voor een groot aantal hazen, maar daar wordt hartelijk om gelachen. Hoe moeten de burgers nu toch aan hazen komen, daar ze geen wapen in huis mogen hebben? Ja, zelfs de handbogen zijn opgeëist.

Uit België.

De voorzitter van het Antwerps centraal bureel voor inlichtingen aan vluchtelingen, de heer W. A. van der Veen, deelt ons het volgende mee:

Het is koud, bitter koud in België. De dekens zijn er schaars, op vele plaatsen zijn er weinig goede en dichte woningen; de vensterruiten zijn met papier dichtgeplakt, met planken dicht getimmerd, er is gebrek aan brandstof, bedden zijn er niet. Ziedaar iets, wat ik allereerst zou willen bespreken.

Toen wij de vorige week bij kardinaal Mercier waren, vestigde zijne eminentie hierop onze aandacht opdat toch waarlijk bij het verstrekken van voeding de noodzakelijke dekking niet zou worden verwaarloosd. Er was een gezin, zo vertelde deze eerbiedwaardige kerkvorst, bestaande uit man, vrouw en vijf kinderen, dat bevoorrecht is boven velen. Zij hebben namelijk een gebroken, kreupel, ijzeren ledikantje, een gescheurde matras en twee dekens. Het is niet veel, maar door dicht bij elkaar te kruipen blijft men toch warm. Mgr. Mercier was getroffen door de liefdevolle hulp en de sympathie, welke van Noord-Nederland uitgaat. Hij vestigde onze aandacht verder op de schrijnende fatsoenlijke armoede en ten laatste op de noden der vele kantwerksters. Een 20.000 tal vrouwen kunnen worden geholpen met een gering bedrag. Stel u daartoe in

verbinding met deze adressen, mijnheer Van der Veen, zegde mgr. Mercier, en zie dan eens of het u mogelijk is ook hier hulp te geven.

Wel, dat heb ik gedaan, en ik heb gesproken met een kranige, wakkere vrouw, lid van het algemeen secretariaat der Christen Vrouwenvakverenigingen van België, die mij mededeelde, hoe de oorlog ook hen te midden van veel arbeid had overvallen. Men was er in geslaagd deze kantwerksters, een stille, bescheiden klasse van vrouwen, samen te brengen in syndicaten, een te Eke-Nazareth bij Gent, een te Geraardsbergen, een te Turnhout, terwijl in vorming was een syndicaat voor gans West-Vlaanderen. Deze syndicaten verenigden zich door middel van een algemeen secretariaat tot een vakvereniging. Zij slaagden er in de lonen van 70, 80 en 90 centiemen per dag tot tweemaal zoveel te laten verhogen. Men liet bestaan de tussenverkopers, fabrikanten of facteurs, die vroeger wel er in hadden willen berusten, dat niet meer dan 20 centiemen per dag door sommige vrouwen werd verdiend. Het is waarlijk een grote lankmoedigheid van deze vakvereniging dat men, terugziende op zulk een verleden, zulke facteurs of zulke fabrikanten nog duldt. M.i. ware het beter, dat men zelf de verkoop van de kostbare kantwerken, die de bewondering der ganse wereld sinds eeuwen hebben gewekt, ter hand nam. Maar men zal het daar zelf wel beter weten. De lonen, die men nu betaalt, zijn nog hongerlonen. Wat heeft men geleden, dat men thans nog met blijdschap durft constateren lonen van 75 cent per dag voor een arbeid, die een kunstvaardigheid, een zelfbeheersing een geduld en een arbeid vraagt, zo inspannend, dat de meeste vrouwen boven 40 jaar dat werk niet meer kunnen verrichten.

Nog kwam in mijn handen een boekje over de arbeid, verricht door verschillende congregaties van kantwerksters. Ook is het naar mijn bescheiden mening nodig, dat zulke congregaties de hand in eigen

boezem steken en hun dingen eens gaan herzien, opdat een nieuw leven, met meer zorg voor het individu en minder zorg voor winst zich daar gaat vertonen. Mochten er nu onder het katholieke Nederland belangstellenden zijn, die meer van deze zaken wensen te weten, dat men mij dan schrijve, tot zaterdag naar Arnhem, daarna naar Roosendaal, Brugstraat 33.

Een geheel nieuw onderwerp, dat ik wel in uw aandacht aanbeveel, omdat het belangrijk is boven alles, is de noodzakelijkheid om de hulp voor België te centraliseren. Al spant men alle krachten in, al draagt ieder mens het zijne bij, dan nog zullen wij niet kunnen verhoeden, dat velen van gebrek en verzwakking zullen omkomen. Het is daarom zo te betreuren, dat onoordeelkundig hulp wordt geboden. U weet zeker, dat in België reeds terstond na de oorlog zich heeft gevormd het "comité national de secours et d'alimentation", "het comité voor hulp en voeding". Dat comité zag zich geplaatst voor de taak 7 ½ miljoen mensen te voeden, waarvan een gedeelte niet in staat is de voeding te betalen en een ander gedeelte wel. Men heeft het volgende ingenieuze en praktische programma gemaakt. Men stelde twee departementen in, een "het handelsdepartement" en het andere het "hulpdepartement". Het eerste bracht bijeen een som van bij de 50 miljoen frank om daarmee voedsel aan te kopen. Dat voedsel werd weer verkocht naar de provinciale handelsafdelingen van het comité, die het weer overdeden aan de handelaren, met de bepaling, dat slechts een vastgestelde prijs bij de verkoop mocht gelden. De winst, die men hiermee maakte stelde men in handen van het "hulpcomité", dat daarmee de plaatselijke hulpcomités hielp aan geld om meel, vlees, rijst enz. te kopen om aan de armen te bedelen. Helaas, de toestand heeft zich zo plotseling en zo snel ontvouwd. Er is niet genoeg geld in kas om deze plaatselijke hulpcomités te helpen, in de provincie Antwerpen, de meest geteisterde, nog niet een vierde. Daartoe

heeft men weer een nieuw comité in het leven geroepen, het “comité voor inzamelingen”. Ook springt de bevolking bij: onderwijzers storten al hetgeen zij boven 50 F verdienen in de kas der plaatselijke hulpcomités, een ontvanger stelde zijn gehele maandsalaris, 160 F, in de kas en ging mee in de rij der soep- en broodmensen staan. Zo ziet men allerwegen een vereend de handen samen slaan. Maar toch, men komt er niet. En wij hebben ons niet te ontveinzen, de nood stijgt, en de honger zal, blijft de toestand zoals die is, niet te weren zijn. Ik ben overigens overtuigd, want ik meen mij niet te vergissen in de tekenen, die zich openbaren door uiting der bevolking en door de geestdrift en ernst, waarmee men samen werkt, dat eens, zoals het woord geuzen voor ons Noord-Nederland een nationale betekenis heeft, de woorden “hij stond ook in de rij der soep- en broodmensen” een aanduiding zullen zijn, waarvoor iedereen eerbied zal voelen. Ik weet niet, of deze woorden onder de ogen zullen komen van de vele rijke bewoners van België, die het goed hebben en zich met hun geld in het buitenland in veiligheid menen te hebben gesteld. Ik hoop dat het gebeurt en daarom voeg ik hier de woorden bij: “denk toch, dat gij het zijt, die uw volk zo doet lijden”. Menig burgemeester verzekerde mij voor 9 centiemen per dag een mens in leven te kunnen houden. Is het niet vreselijk te bedenken, wat een enkele 100 frank kunnen doen, een bedrag, dat gij misschien gedachteloos voor een nutteloos voorwerp besteedt? Daar is iets, dat hoger gaat en dieper indringt dan vrees en schrik en zucht tot zelfbehoud, daar is iets, dat de arme, zwakke, krachteloze, bleke huisvader maakt tot een held, tot een figuur, die iemand tranen in de ogen prest, maar zijn hart verkwikt. Dat iets zult gij niet kennen, die weggevlucht zijt van uw volk en veilig en in overvloed leeft. Daar is iets, dat in de historie zal blijven naklinken, en dat is, dat de arme, de

trouwhartige zijn volk niet wil verlaten, en dat hem maakt tot een koningskind.

Deze medewerking en samenwerking der bevolking allerwegen maakt het noodzakelijk, dat ook in het buitenland samenwerking zou komen in het verstrekken van hulp. Ik acht mij gelukkig, dat mr. Van den Berkhof uit Leiden bij ons gekomen is om die samenwerking beter te regelen, en wat ik gezien heb van zijn toewijding, bekwaamheid en ijver, stelt mij gerust. Zijn advies kan met vertrouwen worden aanvaard.

Het Antwerps centraal bureel heeft ook nog iets mede te delen. Wij zijn namelijk verblijd geworden, sedert de pers in Noord-Nederland zo hartelijk onze kreet om geld en middelen tot hulp heeft ondersteund door heel aardige bedragen. Die sommen kwamen zowel bij uw Nieuw Rotterdamse Courant als bij de bankier Laane te Roosendaal in. Wij hebben een gedeelte van dit geld gebruikt voor hulp, die absoluut onmiddellijk verstrekt moest worden. De rest gaat direct in de kas van het provinciale hulpcomité van Antwerpen. Komt er nu weer geld, dan wordt dat gelijkelijk verdeeld over alle provincies. Blijft echter de belangstelling, zoals die nu is, dan zal het wel noodzakelijk blijken in Nederland een lichaam aan te wijzen, dat de verzameling van dit geld ter hand neemt. Hierover wellicht later meer. Inmiddels, die helpen wil, kan zenden aan het oude adres.

U vraagt, hoe de Duitse overheid staat tegenover de nood. Welnu, ik kan u verzekeren, niet anders dan zeer sympathiek. Natuurlijk gaat militaire noodzakelijkheid boven alles. Stelt men zich op hun standpunt, dan moet men dat billijken. Men kan echter verzekerd zijn, dat alle hulp op de bescherming van Duitse zijde rekenen kan. Maar zie slechts de bewijzen, welke het Belgian Relief Fund in haar

publicaties overlegt. Ieder onbevooroordeeld persoon, die in België van deze zaken op de hoogte is, moet het bevestigen.

Er heeft zich weer iets anders op de voorgrond gesteld, en dat is de hulp, die moet worden verleend, opdat het volgende jaar een oogst mogelijk zal zijn. Zaaizaden gaan ontbreken, aardappelen teren op en het is gelukkig, dat tot stand is gekomen de samensmelting van alle lichamen op landbouwgebied in België, waarbij zich hebben gevoegd de land- en tuinbouwleraren en autoriteiten voor veeteelt enz. Voorzitter hiervan is mr. Louis Caron, de president van het Belgisch landbouwcomité, en mij heeft men gevraagd als president van het Antwerps centraal bureel, naast de heer Caron voor de dagelijkse werkzaamheden mede als voorzitter te fungeren. Erevoorzitters zijn de consuls van Amerika, Spanje en Nederland. De werkzaamheden zijn gesplitst in twee hoofdgroepen. De ene, die het doel heeft de schuren, stallen en bouwgronden bruikbaar te maken, die gedeeltelijk verwoest zijn; de tweede afdeling heeft ten doel om zaden, landbouwgereedschappen en meststoffen bijeen te brengen. Deze werkzaamheden zijn weer onderverdeeld, en wanneer ik zie de vele bekwame mannen met hun energie en bekwaamheid, waaronder mr. A. de Cocq van Rameijen, die als gedelegeerde de dagelijkse werkzaamheden leidt, gesteund en geholpen door de heer A. de Bom, chef van het departement van landbouw der provincie Antwerpen, dan twijfel ik er niet aan, of de middelen zijn aanwezig om welslagen te verzekeren. Het comité is voorlopig gevestigd beneden de vertrekken van het Antwerpse centraal bureel, Kunstlei 64, Antwerpen. Wil men meer weten, met blijdschap zullen wij iedere belangstellende op de hoogte brengen. Voor het oogenblik vragen wij slechts sympathie; een beroep op de feitelijke steun van de landbouwverenigingen in het neutrale Europa en Amerika zal binnenkort worden gedaan met volledige voorstellen en uiteenzetting van de toestand.

Verbod van sterke dranken op Belgisch gebied.

Het Belgisch Staatsblad van 17 december bevat een koninklijk besluit, waarbij elke verkoop van alcoholische dranken verboden wordt op het gedeelte van het Belgische grondgebied, dat door de Belgische en verbonden legers is bezet. Elk koffiehuis, herberg of slijterij, waar een militair in staat van dronkenschap zou worden gevonden, zal onmiddellijk voor een termijn van ten minste 15 dagen tot 3 maanden worden gesloten. Een zelfde straf zal worden toegepast op elke houder van een dranklokaal, waar drinkbare alcohol of sterke dranken zullen gevonden worden. De eigenaar of herbergier zal in dit laatste geval bovendien nog een boete kunnen ondergaan van 25 tot 200 frank; bij herhaling zal de boete op 400 frank kunnen gebracht worden.

Naar wij vernemen, hebben de vrouwen in Belgisch Limburg zich per rekest tot de Belgische minister van financiën gewend, om aan te dringen, dat de uitkeringen, die ze thans niet meer ontvangen, weer zullen worden gedaan, daar zij, nu hun echtgenoten en zoons in de oorlog zijn, alle inkomsten moeten missen.

23 december 1914

Het Leidse comité tot hulp aan vluchtelingen van alle landen heeft uit België verschillende bescheiden ontvangen, waaraan het volgende over de nood der bevolking is ontleend:

In de stad Antwerpen is de algemene toestand over het geheel onveranderd. Het zenden van voeding buiten de stelling Antwerpen wordt verhinderd door de militaire autoriteiten. Men vreest, dat de voorraden van ondergeschikte voedingsmiddelen, ("bijspijsen" noemt men ze in België) in deze periode worden opgebruikt, zodat later te eentonige voeding de buitenbevolking zal verzwakken.

Het “Comité central” neemt aan dat voor de eerste tijd nodig is een “fonds de roulement” van 50 miljoen frank, waarvan een gedeelte bijeen is.

Uit het Antwerps provinciaal comité heeft zich een subcomité gevormd, dat zich o.a. ten doel stelt de uitgeweken Belgen te bereiken, en deze op hun plicht te wijzen mede bij te dragen aan de benodigde gelden.

De stad Mechelen, die doorgaat voor, en ook feitelijk een der armste steden van België is, is bijzonder geteisterd, zodat er thans een ongemeen gebrek aan de levensbenodigdheden bestaat. De huizen die de prooi der vlammen of der verwoesting niet geweest zijn, waren opengebroken, de meubelen gans doorzocht, en toen de ongelukkigen van hun vlucht huiswaarts waren gekeerd, vonden zij zich van het noodzakelijkste ontbloot.

Geld is er onder de bevolking niet meer en de meubelnijverheid, alsmede het uitgestrekt stadsarsenaal, waaraan duizenden werklieden de onderstand te danken hadden, liggen geheel stil. Geen enkel organisme is thans in werking en de werkloosheid is dus algemeen. Een “ondersteuningscomité” is tot stand gekomen, maar daar de inkomsten der stad zeer gering zijn en men er over geen andere geldmiddelen kan beschikken, heeft men zich ten bate van de 27.000 behoeftigen, die dagelijks worden geholpen, tot het verstrekken van voedingsmiddelen moeten bepalen, zijnde brood, soep en aardappelen, juist het noodzakelijke om de bevolking in leven te houden. 250 grammen brood per dag en per persoon van boven de 7 jaar (de helft voor kinderen beneden de 7 jaar), ½ liter soep per dag en per persoon, en voorts alle weken 1 kg aardappelen per persoon, dit is al wat men kan doen.

Te Mechelen is dan ook behoefte aan levensmiddelen van allerlei aard, ten einde uitdelingen te kunnen doen van cacao, gecompriëerde melk voor kleine kinderen en ziekelijke personen, suiker, koffie, rijst, bonen, erwten, smeersel zoals vet of confituur, haverhout, licht en stooksel, soda, groene zeep, opneemvodden, borstels, handdoeken en, bijzonder nu de winter daar is, beddengoed en kledingsstukken, zoals sjaals, kousen, hemden, flanel, balen katoen.

Voor wat de kantindustrie aangaat, daar zal het Mechelse comité een afzonderlijk onderzoek voor instellen; de grondstof, zoals het garen, ontbreekt totaal, zodat deze nijverheid ook gans stil ligt totdat het nodige kan verstrekt worden.

Van Belgische zijde.

De Belgische legatie te 's Gravenhage schrijft het volgende betreffende de opvorderingen in België.

De Duitse overheid heeft de volgende koopmansgoederen opgevorderd, toebehorende aan bijzondere personen en tegen afgifte van een eenvoudig ontvangstbewijs dat generlei waarde aanduidt.

Te Antwerpen katoen voor ongeveer 13 miljoen, caoutchouc voor ongeveer 11 ½ miljoen, wol voor ongeveer 6 miljoen, leer voor ongeveer 10 miljoen.

Te Gent katoenen garens en andere grondstoffen voor ongeveer 8 ½ miljoen.

In de kolenstreek van Charleroi: koper uit de elektriciteitsfabriek voor ongeveer 1 ½ miljoen, werktuigen en gereedschappen voor ongeveer 10 à 12 miljoen.

Te Duffel nikkel voor ongeveer 1 miljoen.

Te Mechelen en te Stabroek verduurzaamde levensmiddelen in bussen voor 2 ½ miljoen, enz., enz.

Volgens het verdrag van 's Gravenhage op de wetten van de oorlog zijn in het binnengevallen land de opvorderingen alleen geoorloofd voor de behoeften van het bezettingsleger, daarbij in aanmerking genomen of het bezette land daartoe bij machte is.

In België dienen thans de vorderingen niet voor de behoeften van het bezettingsleger, doch worden zij bestemd voor de Duitse nijverheid, zonder dat rekening gehouden wordt met de vermogens van het bezette land, daar alle grondstoffen zonder uitzondering worden weggevoerd.

Onder deze omstandigheden, meent de Belgische legatie, is het beginsel door de Haagse verdragen bekrachtigd, dat het bijzonder eigendom moet geëerbiedigd worden, andermaal geschonden. De Belgische nijverheid is zodoende geheel te gronde gericht, ten voordele van de Duitse industrie.

Bovendien zijn deze goederen meegenomen tegen een enkel ontvangstbewijs zonder waardebepaling, hebbende de bezetter zich het recht voorbehouden om de prijs ervan eenzijdig te Berlijn te doen bepalen.

Op die wijze behoudt de koper zich alleen het recht voor, willekeurig de waarde vast te stellen van de met geweld aan de verkoper ontnomen handelswaar.

Een enkel voorbeeld kan volstaan , zo besluit de mededeling:

Voor de caoutchouc bedroeg de waarde in de maand augustus 6 frank. Thans is zij tot 20 frank gestegen. Betaald tegen 6 frank komt de betaling van het artikel dat 20 frank waard is, hierop neer dat voor 3 kilo de prijs van slechts één kilo voldaan wordt.

24 december 1914

De nieuwe Belgische circulatiebank.

Wolff's bureau te Berlijn seint:

De gouverneur-generaal van België heeft aan de Société Générale de Belgique te Brussel het uitsluitende recht toegekend, voorlopig voor de tijd van een jaar, om bankbiljetten uit te geven. Deze biljetten zullen een gedwongen koers hebben. Het desbetreffende besluit meldt nog, dat tot regeringscommissaris bij de afdeling voor de uitgifte van biljetten de heer Felix Sommary is benoemd. De Nationale Bank van België mag van vandaag af geen nieuwe biljetten meer uitgeven noch biljetten opnieuw in omloop te brengen die in haar portefeuille zijn teruggevloeid of in de toekomst nog zullen terugvloeien. De algemene commissaris voor de banken in België is gemachtigd de nodige maatregelen te treffen en kan in bijzondere gevallen ook een uitzondering maken ten opzichte van het verbod der biljetten van de Nationale Bank.

Men schrijft ons:

Te Turnhout heerst een zeer gedrukte stemming. De levensmiddelen zijn zeer in prijs gestegen. Boter kost 3,45 F per kg, aardappelen 11 F per 100 kg.

De dorpen in de omtrek van Turnhout zijn door talrijke troepen in de laatste week bezocht. De manschappen zagen er oud uit en er waren veel vrijwilligers onder. Te Turnhout waren er 2000 en te Kasterlee meer dan 1000. Onder Gierle zijn grote hoeveelheden dennenbomen omgehakt en voor het kerstfeest naar Rijsel verzonden.

25 december 1914

In aansluiting aan het bericht in ons ochtendblad van gisteren over de treinenloop in België, kunnen wij thans mededelen, dat het verkeer met die treinen vrijwel beperkt is tot het vervoer van militairen. Verder worden bijna alleen biljetten afgegeven in één richting, d.w.z. men krijgt niet meer de gelegenheid terug te keren per trein. Belgen en Duitsers krijgen bijna in het geheel geen passen meer, Hollanders nog slechts na heel veel moeite en dan nog slechts om per boot of tram, die niet meer rijdt, te reizen. Zij moeten zich zelfs schriftelijk verbinden niet meer te zullen terugkeren. Bij weigering krijgt men echter meestal toch toestemming om België te verlaten. De buitenlandse passen worden dan echter op een wijze afgetekend, waardoor zij feitelijk voor het vervolg waardeloos zijn. Ook tussen Antwerpen en Brussel is het personenverkeer feitelijk gestaakt. Men krijgt er geen verlof meer toe.

De nieuwe Belgische circulatiebank.

Wolff's bureau te Berlijn seint een uitvoerig telegram omtrent de redenen, welke de Duitse gouverneur-generaal te Brussel aanleiding hebben gegeven om aan de Nationale Bank het recht tot

het in omloop brengen van bankbiljetten te ontzeggen en dat aan de Société Générale de Belgique te verlenen.

Daarin wordt o.m. meegedeeld, dat de gehele metaalvoorraad en een grote hoeveelheid afgedrukte biljetten van de Nationale Bank met de cliché's en de stempels voor het drukken der biljetten, voorts de aan de staat toebehorende effecten en de effecten, door particulieren voor borgtocht bij de Bank gedeponneerd, bij de Bank van Engeland in zekerheid zijn gebracht, evenals de effecten, toebehorende aan de Caisse générale d'épargne.

Een commissie van leden van de raad van beheer heeft, naar uit dit bericht blijkt, te Londen nog stappen gedaan om de Bank van Engeland te bewegen een gedeelte van het gedeponneerde af te geven, doch dit is zowel door de Bank van Engeland als door de Belgische minister van financiën geweigerd.

26 december 1914

Voor de Belgen.

Het stoomschip Serula, uit Liverpool alhier aangekomen, heeft voor de Belgische ondersteuningscommissie een gift van de ondersteuningscommissie te Montreal meegebracht.

27 december 1914

Verkeer met België.

Naar de Tijd uit goede bron verneemt, is met ingang van woensdag de goederendienst van Roosendaal op Antwerpen en vandaar op Brussel, welke de firma van Gend en Loos met haar eigen camions onderhield, gestaakt.

Voor de Belgen.

Het stoomschip Agamemnon is uit New York alhier aangekomen met voedingsmiddelen voor de Belgen, een gift van de Rockefeller-stichting.

De oorlogsheffing in België.

Parijs, 26 december. In Brussel gaat het gerucht, dat de oorlogsheffing van 500 miljoen frank niet doorgaat. Volgens het Journal zijn alle plakbrieven, die de heffing aankondigden, overplakt.

Naar het heeft had Bryan, de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, door tussenkomst van de gezant Whitlock te kennen gegeven, dat de oorlogsheffing in strijd was met de Haagse conventie.

Volgens bericht heeft de gouverneur nu alle ongetrouwde personen boven de 27 jaar een hoofdelijke omslag van 25 frank opgelegd.

Men meldt ons:

Verschillende bakkers te Tilburg voeren dagelijks 1000 broden naar Turnhout uit om de hongerige Belgen te spijzigen.

Men schrijft ons de 21^e dezer uit Antwerpen:

Ziehier opgaven van de Antwerpse winkeliers betreffende de prijzen der waren.

Brood 40 centiemen (vroeger 30); suiker 1 F het kilo (vroeger 80 centiemen); zout 10 centiemen (vroeger 8); boter 3,40 F (vroeger

2,80); petroleum 70 centiemen (vroeger 16); lucifers 13 centiemen (vroeger 10).

De prijzen van het vlees zijn als volgt: runds- en varkensvlees 3 F het kilo, vroeger 3,20 F; kalfsvlees 3 F, vroeger 3,20 F.

Steenkolen worden verkocht tegen 50 F de 1000 kilo, vroeger 35 F. Appelen kosten van 25 tot 50 centiemen per kilo, druiven 1 F per kilo, vroeger 80 centiemen.

28 december 1914

Voor de Belgen.

Het stoomschip Neches is uit New York alhier aangekomen met een lading voedingsmiddelen voor de Belgen. Dit is terug een gift van de Rockefellerstichting.

De Belgische oorlogsschatting.

Washington, 27 december. Bryan heeft verklaard, dat de pogingen die Whitlock, de Amerikaanse gezant te Brussel, doet om een vermindering van de Belgische oorlogsschatting te verkrijgen, officieus en zonder machtiging van de regering ondernomen zijn.

Amsterdam – Voor de Belgische slachtoffers.

Bij het Nederlandse comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers is thans in totaal ontvangen 464.974 gulden, 5552 frank en 138 mark.

29 december 1914

Een kerstavond te Antwerpen.

Dit had de “dag van de vrede” moeten wezen! Es hat nicht sollen sein!

Andere jaren was het hier, dagen te voren, heerlijk om de stemming van feestelijkheid stilaan over de stad te voelen komen. Thans hing een treurnis over alle dingen, en de enkele dennenboompjes die toch nog geschaard stonden aan het mooie plein bij de Antwerpse toren (wat rijst hij nog steeds, in zijn geestelijke voornaamheid, hoog uit boven het kleine gewriemel aan zijn voet!) waren zo schamel, zo armelijk, leken zo vereenzaamd ... Neen, de ware vreugde is er in dit jaar van ramp en ellende niet. En ook aan de winkelramen, op deze tijd altijd één helderheid, één verlokking, was het nu stil en droef. Nergens de linten met de rode letters Kerstmis of Noel! De mensen dragen te veel rouw in hun hart, over alles hangt een floers, en uit geen ogen straalt de kerstmisvreugde. Is het over heel de wereld anders? Wie zou in België op deze dag durven juichen? ... Wij gedenken het droefste jaar van ons leven, wij peinen op de helden die vielen op het veld, aan de verre “jongens”, en onze ziel is bezwaard ...

In de kerken verzamelen zich de gelovigen, in het halfduister der kapellen knielen zij neer en met de orgelklanken komt eindelijk toch een verre hoop glimmen ... Nooit hebben de mensen inniger gebeden, nooit is er dieper inkeer geweest en deemoed: wat zijn wij mensen toch klein, nietwaar?

Toch werd er ergens feest gevierd ... Was het wel een feest? Men weet, wat Weihnachten voor het Duitse volk betekent. Het moet voor de vreemde krijgslieden, die op onze bodem hun strijd uitvechten, ook een droef gemis zijn, te weten, dat zij in gelukkiger tijden op deze dag aan de warme haard in vertrouwde kring bijeen waren en rond de Christbaum, tinkelend van kaarsvlammen en van

goud en zilvertooi, het Joelfeest, het aloude wintergetijde, vierden. Diep in iedere Germaan schuilt een oude herinnering aan oeroude, omgekerstende tijden, toen de mythe met traditionele wijding werd bedacht.

En daar moest ik aan denken, toen ik de laatste dagen oorlogsmannen in de bekende grauwe pakken op hun wagens door onze straten zag rijden, beladen met kerstbomen ... De Duitse soldaten zouden tóch joelen! Ook nu nog, in de ellendigste aller tijden, klinkt die stem uit de donkere tijden van vóór de middeleeuwen tot hen door!

En, nooit heb ik een zeldzamer gewaarwording gehad, zolang ik aan schrijven in een krant meedoe, daar heb ik nu door een onwaarschijnlijk toeval zulk een viering bijgewoond!

Het was in de Antwerpse kommandantur, in hetzelfde statige burgerhuis, waar wij twee jaar geleden het eeuwfeest van jong Vlaanderens beroemdste zoon Hendrik Conscience herdachten. Om nog weer eens een Passierscheinkwestie moest ik daar verschijnen, en, terwijl ik gelaten wachtte op een onderhoud, dat maar weinig kans op slagen liet verhopen, kwam opeens het onverwachte aanbod van bevoegde zijde om ... het kerstfeest der soldaten, dat juist ging plaats hebben, bij te wonen. De journalist, die ook in mij wel eens sluimert, werd er door opgewekt ... Hier, in het huis zelf van de veroveraar, in dit huis dat zo kort geleden ons huis was, dit huis waar onze koning Albert zelf twee jaar geleden had gesproken tot de Vlaamse schrijvers, die de ziel van ons land het innigst voelen. In dit huis, waar ik mij toen een tijd lang thuis heb gevoeld ... Tranen kwamen mij haast in de ogen, maar ik overwon de ontroering, en ik woonde hun Joelfeest bij.

Het was iets enigs, iets zonderling vreemds, iets onbeschrijflijk angstigs, waar ik nauwelijks woorden voor vinden kan om het te zeggen.

Heel achteraan, in het zaaltje, waar eens de mooie beelden van ons prachtig Vlaanderen hadden geprikt aan de wand, waar de portretten van onze voormannen der nationale heropleving waren bijeengebracht, in dit kleine museumpje, waar de glorie van het herboren vaderland werd verheerlijkt, daar stonden nu, rechtop, de grauwe, statige figuren van vreemde krijgslieden. Zij stonden er strak, in een stoere houding van plicht. En voor hen; de boom van Christus. Alle takken behangen met het zilveren strooisel, en de lichtjes aangestoken, als een gewijd symbool. En de gestreng, diepernstige hoofdman der krijgers hield er een rede. Het was geen vrolijke rede, geen jubeltoon, het was een woord van ernstige innerlijkheid, onmiskenbaar voornaam in zijn sobere krijgsmanstaal, van werkelijk pakkende eenvoud.

Maar hoe kwam het? Het leek wel, onder de galm der woorden, of ik hoorde onwillekeurig aldoor als een ver gebrom, het brommen en het rommelen der kanonnen ... En mijn gedachten waren aldoor aan de IJzer, helaas. Mij was het vanbinnen oneindig droef.

En toen de krijgslieden, steeds zwaar van ernst en stijf in hun plichtshouding, hun kerstliedje zongen, met de tucht van goed geoefende soldaten, liedje dat me klonk als een psalm in een klein kerkje ergens in een ver Duits dorpje, toen voelde ik geen aanstekelijke blijdschap rondwaren. En zijzelf, zij schenen gedrukt, ver van iedere feeststemming, zelfs niet toen hun allen, in bruine pakjes, een kerstaandenken werd overhandigd.

Het is het eigenaardigste kerstfeest, het meest vreemde en weemoedige dat ik vermoedelijk ooit zal meemaken ...

En vrede bracht het ons niet, aan ons, mensen, bracht het geen vrede, wij die nochtans “van goeden wille” zijn.

In de ochtend van de eerste kerstdag is voor het eerst na het bombardement weer een mis opgedragen in de St. Romboutskerk te Mechelen.

Wij hebben het overzicht van het Amerikaanse hulpcomité voor België, over de week, eindigend 21 december, ontvangen. Er zijn van 9 tot 16 december uit Rotterdam 14.330 ton (van 2240 pond) voedingsmiddelen en 455 colli kleren en andere artikelen naar België gezonden. Met de voorafgaande zendingen mee 48,544 ton levensmiddelen en 950 colli kleren en andere artikelen. Uit de rekening en verantwoording, lopende van 22 oktober tot 19 december, blijkt, dat er een kas- en banksaldo is van 1.091.529 pond. Het comité schat de uitstaande vorderingen voor inkopen en vrachten op 1.320.348 pond. Er worden nog 31 schepen met levensmiddelen uit Amerika hier verwacht tussen heden en 15 maart.

Men meldt ons van Duitse zijde:

De Duitse regering te Brussel heeft het vooruitzicht geopend, dat er tegen begin januari enige verbetering in het spoorwegverkeer zal komen. Intussen zijn reeds hier en daar nieuwe treinen ingelast. Zo gaat de trein Antwerpen-Brussel en terug weer geregeld, de reis neemt bijna twee uur in beslag en kost heen en terug 5,40 F. In november en de eerste helft van december werden 19 Belgische spoorwegen door het Duitse bestuur geëxploiteerd.

30 december 1914

In de Belgische tramwagens is een kennisgeving der Duitse overheid aangeplakt, volgens welke men om met de stoomtram te reizen in het bezit moet zijn van een Passagierschein, dat wordt afgegeven aan hen, die voorzien zijn van een identiteitsbewijs, getekend door de burgemeester en waarop een portret is vastgehecht. De tramwagens worden begeleid door Duitse soldaten met de bajonet op het geweer die de Passagierscheine uitdelen tegen 10 centiemmen per stuk.

Ook fietsers hebben een speciale vergunning nodig, zonder welke hun fiets zal worden afgenomen.

Tegenover de bewering in sommige Duitse kringen, dat Duitsland in België met te zachte handen zou regeren stelt een Brusselse medewerker van de Norddeutsche Allgemeine Zeitung de lezers van dat blad gerust. Duitsland bestuurt het veroverde land met strenge hand, al tracht het daarbij strikte rechtvaardigheid te betrachten. De mening, dat Duitsland er goed aan zou doen om aan de Belgische handel en nijverheid de genadestoot toe te brengen, acht de schrijver kortzichtig. Alles dient veeleer in het werk te worden gesteld om de kanalen van het economische leven in België weer te openen ten einde te voorkomen, dat er in de rug van de Duitse troepen hongersnood ontstaat en de bevolking tot wanhoop zou worden gebracht en om tevens te bevorderen, dat het land de oorlogsschatting zal kunnen opbrengen. De schrijver brengt daarbij in herinnering, dat in België de klasse der kleine renteniers, zoals men die in Frankrijk vindt, bijna geheel ontbreekt, terwijl alle rijke Belgen het land hebben verlaten. De oorlogsschatting van 480 miljoen, aan België opgelegd, blijkt in zekere kringen van Duitsland veel te gering te worden geacht. Ook hieromtrent stelt de

medewerker der Norddeutsche de lezers gerust; België kan op het oogenblik niet meer opbrengen; het genoemde bedrag vormt de grens van wat België in financieel opzicht kan presteren.

Blijkbaar acht de schrijver de 480 miljoen slechts een voorlopige heffing, die een latere "oorlogsvergoeding" niet uitsluit.

Reeds sedert weken worden, volgens een correspondent van de Tijd in geheel België behalve koper en andere artikelen alle linnen- en jutezakken door de Duitsers in beslag genomen. Bij grote transporten worden de lege zakken vervoerd naar het front aan de IJzer, waar zij vermoedelijk gebruikt worden om met zand gevuld te worden en voor afdamming of demping te dienen.

31 december 1914

Verkeer met België.

De camiondienst Roosendaal-Antwerpen-Brussel en vice versa, welke de firma Van Gend en Loos enkele dagen geleden moest opheffen, omdat het Duitse bestuur geen passen meer afgaf, is, naar aan de Tijd wordt gemeld, thans weer hervat.

Uit België.

Brussel, 30 december. In het belang der voeding van de burgerlijke bevolking van België heeft het Duitse bestuur bij verordening van 17 december tot nader order bepaald dat meel, bereid uit graan dat voor het Comité National de Secours et d'Alimentation wordt aangevoerd, is vrijgesteld van de rechten welke daarop volgens de Belgische wetsvoorschriften rusten.

Berlijn, 30 december. Aan de Magdeburger Zeitung wordt uit Brussel geseind, dat de beurzen van Brussel en Antwerpen en de

metaal- en kolenbeurzen van Brussel, Luik, Charleroi en Bergen vermoedelijk in de loop der volgende weken weer zullen worden geopend. Banken en wisselkantoren die sedert het begin der Duitse bezetting gesloten waren, beginnen thans weer zaken te doen.

In Brussel worden dagelijks 200.000 à 300.000 inwoners gespijzigd.

1 januari 1915

Belgische kinderen.

Naar de Tijd meldt, vertrekken de heer notaris Brands, voorzitter der vereniging Tehuis voor Belgische kinderen, te Amsterdam, en mevrouw Kellenaers, vice-presidente van het R. K. Huisvestingscomité te Leiden, a.s. dinsdag, vergezeld van enkele propagandisten, naar Mechelen.

Het plan is, om na een audiëntie bij kardinaal Mercier, in overleg te treden met de Duitse autoriteiten, ten einde de meest in nood verkerende kinderen mee naar Holland te nemen en ze voorlopig in tehuizen en families onder te brengen. Verder is het de bedoeling deze propaganda in België blijvend te doen zijn en op de eerste plaats die streken te bewerken, waar hongersnood dreigt of reeds is, daarbij vooral niet te vergeten het arme platteland.